

Α

Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΟΥ ΘΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ.

«Ὡδε ἡ σοφία ἐστίν·

»ὃ ἔχων νοῦν

»ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου·

»ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ·

»καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ

»ἑξακόσια ἑξήκοντα ἕξ (χξς´).

(Ἄποκ. ιγ´, 18).

Ἐκ πάντων τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ δυσπροσιτώτερον καὶ σκοτεινότερον εἶνε ὁμολογουμένως ἡ τοῦ Ἰωάννου Ἀποκάλυψις. Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν πᾶσα προσπάθεια πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν κεκρυμμένων καὶ ἐρμηνείαν τῶν κεκαλυμμένων προσέκρουεν εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ συμβολικὰ ἠρμηνεύοντο σκοτεινότερον καὶ τὰ συμβολικὰ διὰ συμβόλων. Εἰς τὸν ἀπλοῦν νοῦν τῶν εἰκονιζομένων ἐν τῇ Ἀποκαλύψει πραγμάτων ἀπεδίδeto ἐρμηνεία ὑπερφυσική, ὑψηλὴ καὶ ἀκατάληπτος, καὶ εἰς τὰ τεῖχη τὰ ὑψηλὰ καὶ παχέα, τὰ τειχίζοντα τὸν νοῦν τοῦ συμβολικοῦ τούτου βιβλίου, προσετίθεντο ἄλλα ἰσχυρὰ διὰ τῶν ποικιλωνύμων ἐρμηνευτῶν καὶ ἀπόρρητα καὶ οὕτως ἢ διαπέρασις αὐτῶν σὺν τῷ χρόνῳ καθίστατο δυσχερεστέρα. Ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν πάντες οἱ τρόποι τῆς ἐρμηνευτικῆς, ἡ τροπικὴ, ἡ ἀλληγορικὴ καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐρμηνεία καὶ ἐζητήθη ὑπὸ τῶν ἐπιχειρησάντων τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Βιβλίου δι' ὄλων τῶν δυνατῶν μέσων τῶν μυστηρίων ἢ ἀποκάλυψις, καὶ τῶν σκοτεινῶν ἢ γινῶσις, ἀλλ' ἡ προσπάθεια ναυαγοῦσα ἐπηύξανε τὰ δυσχερῆ, καὶ τὰ σκοτεινῶς καὶ ἐπεσκιασμένως λαληθέντα παρέμειναν σκο-

τεινά. Τὸ ἱερὸν Βιβλίον ἦν καὶ ἔμεινεν ἐσφραγισμένον μετὰ τὰς ἑπτὰ σφραγίδας καὶ οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἀνοίξῃ αὐτάς.

Οἱ σουσηματικώτερον πάντων εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Βιβλίου ἐγκύψαντες καὶ ἀσχοληθέντες, οἱ τῆς Καισαρείας καὶ τῆς Καππαδοκίας ἀρχιεπίσκοποι Ἀνδρέας καὶ Ἀρέθας, οἱ καὶ τὰς γνώμας τῶν ἀρχαίων πατέρων Παπίου, Εἰρηναίου, Μεθοδίου, Ἰππολύτου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Κυρίλλου καὶ ἄλλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῶν ἐμπεριλαβόντες καὶ προσκομίσαντες, δὲν κατώρθωσαν νὰ διαλευκάνωσι τὰ γριφώδη, οὐδὲ νὰ διασχίσωσι τὸν παχὺν πέπλον πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν κρυπτῶν. Ὁ Καισαρείας Ἀνδρέας ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως εἰλικρινῶς ὁμολογεῖ, ὅτι «ἡμεῖς οὐχ ὡς τὰ βᾶθη κατειληφότες τοῦ ἐν αὐτῷ κεκρυμμένου πνεύματος τὴν τῶν ἐωραμένων τῷ μακαρίῳ Θεολόγῳ ἀνάπτυσιν ποιούμεθα, ἀλλ' ὡς γυμνασίαν τῷ νῷ πρὸς ἐντρέχειαν παρεχόμενοι καὶ τῶν μὲν παρόντων ἅτε παραρρεόντων κατοφρόνησιν, τῶν δὲ μελλόντων ἅτε μενόντων ἐπιπόθησιν, τὴν ἀκριβῆ τούτων γνῶσιν τῇ θείᾳ σοφίᾳ καταλιπόντες τῇ καὶ τοὺς χρόνους ἐπισταμένη, καθ' οὓς τὰ προφητευθέντα γενήσεται».

Ἄλλ' οὐδ' οἱ μετὰ τὸν Ἀνδρέαν ἐπιχειρήσαντες νὰ καταλάβωσι τὰ δυσθεώρητα βᾶθη ἐφάνησαν εὐτυχέστεροι· οἱ πάντες ἀνεμάσων τὰ αὐτὰ ἐπιπροσθέτοντες εἰς τὰ ὑπάρχοντα προσκόμματα βαρυτέρους λίθους, ἵνα μηδεὶς διαπεράσῃ τὰ σκοτεινά. Ἡ νεωτέρα κριτικὴ μετὰ τὰ ἰσχυρὰ αὐτῆς ὄπλα καὶ ἐφόδια ἀντὶ νὰ φωτίσῃ τὰ σκοτεινά, ἐπεσώρευσε σωρὸν θεωριῶν ἀποβλήτων καὶ εὐχερῶς πιπτουσῶν εἰς τὴν πρώτην πνοήν. Τὰ πάντα ἐκτίζοντο ἐπὶ ὑποθέσεων καὶ τὰ πάντα ἐπιπτον εὐχερῶς· καὶ τὰ ἐρείπια τῶν γνωμῶν κείνται ἄμορφα, ἐπαυξήσαντα τὴν μελαγχολίαν καὶ ἀποκαρδιώσαντα τοὺς νέους ἐρευνητάς. Τὰ σκοτεινὰ παρέμειναν σκοτεινά.

Περὶ τοῦ συγγραφέως τῆς Ἀποκαλύψεως, περὶ τοῦ χρόνου τῆς συγγραφῆς, περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Βιβλίου, περὶ τῶν καθ' ἕνα καὶ ἐπὶ μέρους ἐκτιθεμένων ἐπὶ αἰῶνας εἰκόσιν αἱ ἀσχο-

ληθεῖσαι γενεαὶ τῶν σοφῶν καὶ λογίων παντός ἔθνους καὶ πάσης φυλῆς ἀρῆκαν θαυμαστὸν μνημεῖον φιλοπονίας καὶ ἐπιμονῆς. Τὸ φῶς τῆς λυχνίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀσθενὲς καὶ ὑποκρίμων, δὲν ἠδυνήθη νὰ διαπεράσῃ τὰ πυκνὰ καὶ φωτίσῃ τὰ ἀγνωστά. Καὶ σήμερον αισθανόμεθα τὰς αὐτὰς δυσχερείας καὶ τὴν αὐτὴν κόπωσην ἀναγινώσκοντες τὸ ὑψηλὸν καὶ ποιητικὸν τοῦτο βιβλίον, οἷαν καὶ αἱ παρωχημένα γενεαὶ. Προκατείλημμένοι ἐπὶ πάντες περὶ τῆς δυσχερείας τῶν ἀναγραφομένων ἀνεζήτησαν τὴν ἔρμηνειαν τῶν ἀπλῶν καὶ φυσικῶν εἰς τὰ ὑπερφυσικὰ ὕψη καὶ ἐπλανήθησαν εἰς θεωρίας καὶ συλλογισμοὺς παραδόξους, εἰς οὓς παρέσυρεν αὐτοὺς ὁ λυρισμὸς τοῦ μεγάλου Ἑβραίου ποιητοῦ.

Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ λυρικοῦ τούτου ποιήματος ἦν ἡ στήριξις τῶν πιστῶν εἰς τὴν ὀρθὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἀλλὰ κυρίως τὸ μῖσος κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ὁ ἐξ Ἑβραίων Χριστιανὸς Ἰωάννης, ὁ καὶ συγγραφεὺς τῆς Ἀποκαλύψεως, κήρυξ θερμὸς καὶ ὀπαδὸς τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ καὶ ἀπηνῆς διώκτης παντός ρωμαϊκοῦ, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν ρωμαϊκῶν ἀρχῶν εἰς Πάτμον (Ἐγενόμην, λέγει, ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀποκ. α', 9), ὡς ἐπικίνδυνος τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τῆς θρησκείας πολέμιος. Λόγους ἐναντίον τῶν Ρωμαίων εἶχε πολλοὺς καὶ σοβαροὺς, τὸν διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ κυρίως τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Τίτου καὶ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, τὸν ἀφανισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ τούτου τῶν Ἑβραίων συμβόλου καὶ διὰ τοῦτο οἱ προφητικοὶ δράματισμοὶ του περὶ τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ, ἣν εἶδε καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ (Ἀποκ. κα', 10). Οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ συγχωρήσουν τὸ μέγα τοῦτο, ρωμαϊκὸν ἐγκλήμα τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ. Ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος ἦν διὰ τοὺς Ἑβραίους τὸ ὀρατὸν σύμβολον τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως· ὅλη ἡ ποίησις των ἐστρέφετο περὶ τὴν πόλιν τῶν πατέρων των, τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ, καὶ

ὄλων τὰ ὄνειρα ἐπτερύγιζον εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ. «Ἐάν ἐπιλάβωμαι σου Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖη ἡ δεξιὰ μου, κολληθεῖη ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου ἐάν μή σου μνησθῶ». ἔγραφεν ὁ Ἑβραῖος ἐξόριστος ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τῆς Βαβυλῶνος καθήμενος καὶ κλαίων. Καὶ οἶαν σημασίαν καὶ δόξαν καὶ ἐλπίδα ἔχει δι' ἡμᾶς σήμερον ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς εἶχε καὶ διὰ τοὺς Ἑβραίους ὁ τοῦ Σολομῶντος ναός. Καὶ τὸν ναὸν αὐτὸν ἔκαυσαν καὶ ἠφάνισαν οἱ Ῥωμαῖοι· διὰ τὸν λόγον δὲ ἀκριβῶς τοῦτον τὸ μῖσος τοῦ Ἰωάννου κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἦτο ἄσπονδον· καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ αὐτοῦ πολλὰ καὶ προσωπικῶς παθῶν ὑπ' αὐτῶν χύνει ὄλον τὸν βαθὺν αὐτοῦ πόνον κατὰ παντός Ῥωμαϊκοῦ, κατὰ τῶν Ῥωμαίων βασιλείων (Ἀποκ. ιγ') καὶ κατὰ τῆς Ῥώμης αὐτῆς, εἰς ἀνταπόδοσιν διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν Ῥώμην ἀποκαλεῖ μεγάλην Βαβυλῶνα, μητέρα τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς (Ἀποκ. ιζ', δ), καὶ ὅσα καρδιά βαθέως τρωθεῖσα καὶ κοχλάζουσα ἀπὸ θυμὸν καὶ ὀργὴν νὰ ἀναβιάσῃ εἰς τὰ χεῖλη ἐξίσχυσε σκληρὰ καὶ πικρὰ καὶ φοβερά καὶ εἰπεῖν καὶ ἀκοῦσαι, ἀλλότρια τοῦ εὐαγγελικοῦ πνεύματος καὶ ἀντάξια μαινομένης ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἐπιζητούσης νὰ εὕρῃ ψυχικὴν ἱκανοποίησιν καὶ ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς χειμάρρους τῶν ἀνατριχιαστικῶν ἀρῶν. Εἰς οὐδένα τῶν Ἑλλήνων Χριστιανῶν θα εὐρωμεν τοιαύτας βαρείας ἐκφράσεις κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως. Τὸ ἑβραϊκὸν τῆς ἐκδικήσεως πνεῦμα, τὸ γνωστὸν ἐκ τῆς Π. Διαθήκης καὶ τῶν Ψαλμῶν, ἀναφαίνεται ἐν ὄλη αὐτοῦ τῇ δυνάμει ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐν λυρισμῷ ἀσυγκρατήτῳ καὶ ἐν εἰκόσι φοβεραῖς. Καὶ μόνον ὅταν τεθῇ ἡ βάσις αὕτη εἶνε δυνατὸν νὰ ἐρμηνεύσωμεν φυσικῶς καὶ ιστορικῶς, οὐχὶ δὲ τροπικῶς καὶ ἀλληγορικῶς τὴν Ἀποκάλυψιν. Ὁ ἐξόριστος τῆς Πάτμου ἀποκρῦπτει τὰ πάντα σκοπίμως, διότι φοβεῖται τὴν Ῥωμαϊκὴν πυγμὴν· διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ ἀπόκρυψις τῶν προσώπων καὶ ἡ παράστασις αὐτῶν δι' εἰκόνων καὶ θηρίων καὶ σημείων καὶ τεράτων κατερχομένων ἄλλων ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐξερχομένων ἄλλων ἐκ τῆς

ἀδύσσου, ὡσεὶ ἐκεῖ ἄνω καὶ ἐκεῖ κάτω νὰ εὐρίσκετο τὸ παγκόσμιον θηριοτροφεῖον, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀποδίδει ὅλας τὰς πραγματικὰς καὶ τὰς φαντασιώδεις τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης κακίας. Καὶ ἐνῶ ἀναφέρει τὸν τόπον καὶ τὸν λόγον τῆς ἐξορίας του, καὶ τὸ ὄνομά του ('Αποκ. α', 9), φοβεῖται νὰ εἶπῃ κἀν ὅτι εἶνε τῶν Ρωμαίων ἐξόριστος, οὐδὲ τολμᾷ νὰ κατονομάσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐν μορφῇ σκοτεινῆ ὀχυρούμενος ὀπισθεν τῶν φοβερῶν εἰκόνων βάλλει ἀσφαλῶς κατ' αὐτῶν ἐννοούμενος μὲν ἴσως παρὰ τῶν συγχρόνων Χριστιανῶν διὰ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν λαβόντων τότε χώραν, ἀκατάληπτος δὲ πάντως εἰς ἡμᾶς τοὺς τοσοῦτον μεμακρυσμένους τῶν παλαιῶν καιρῶν.

Τίνα λόγον εἶχον λόγοι ἐξεζητημένοι καὶ ἀκατάληπτοι καὶ ἔννοιαι στρυφναὶ καὶ σκοτειναὶ εἰς βιβλίον προωρισμένον διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων; Τί κέρδος θὰ εἶχεν ἡ πίστις ἀπὸ τὰ ἀπόκρυφα καὶ φοβερά; Τί θὰ εἶχομεν ἐκ τῶν Εὐαγγελίων ἂν ἡ ἐν αὐτοῖς ἐκτιθεμένη διδασκαλία τοῦ Λυτρωτοῦ περιεγράφετο μὲ εἰκόνας τερατώδεις καὶ ἀκατανοήτους; Οἱ θεῖοι Εὐαγγελισταὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων στοχαζόμενοι καὶ ἐπιδιώκοντες ἐν ἀπλότητι καὶ σαφηνείᾳ ἀξιοθαυμάστῳ μετέδωκαν εἰς τὰς γενεὰς πάσας τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ κατέστησαν αὐτὴν κτῆμα κοινόν τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, τῶν σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἀγραμμάτων· ἂν ὑπάρχη τι ἀκατανόητον καὶ δύσληπτον ἐν αὐτοῖς, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὕψος καὶ βάθος τῆς ἐννοίας καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος· ἀλλ' ἡ περιβολὴ τῶν ἐκτιθεμένων εἶνε ἀπλὴ καὶ ἀφελὴς ὡς ἡ ἀλήθεια. Ἐν δὲ τῇ Ἀποκαλύψει ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ σάλπιγγες λαλοῦσαι καὶ ἄγγελοι καὶ δαίμονες καὶ θηρία λαλοῦντα καὶ πλῆθος μυστηριωδῶν πραγμάτων καὶ εἰκόνων, σκοπίμως οὕτω τιθεμένων ἵνα μὴ κατανοηθῇ ὁ νοῦς, καὶ καταδιώκει ἐς αἰεὶ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τὰ φαντάσματα τῆς ἀπεριορίστου ταύτης ἑβραϊκῆς φαντασίας. Καὶ ἂν εἶδε τὴν ὄπτασίαν καὶ ἤκουσε τὴν φωνὴν τὴν λέγουσαν «ὁ βλέπεις γράφον εἰς βιβλίον» ('Αποκ. α', 11), ἔδει νὰ ἐρμηνεύσῃ

σαφῶς εἰς τοὺς ἀποστολεῖς τῆς ὀπτασίας ταύτης τὰ ὑπὸ τὰς εἰκόνας ναυούμενα καὶ κρυπτόμενα, ἵνα μὴ πλανῶνται καὶ αὐτοὶ καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ ἀπέραντον χάος· οἱ τῆς ἐκκλησίας πατέρες πρό τοιούτων εὐρεθέντες δυσχερειῶν ἐγνώματευσαν, ὅτι τὰ πάντα ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἔχουσι προφητικὸν χαρακτήρα, ὧν ἡ ἐκβάσις γενήσεται εἰς τὸ μέλλον· τὸ δὲ μέλλον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζωσιν, οὐδὲ νὰ καθορίσωσι τὰ ἐκδησόμενα. «Τὴν ἀκριβῆ τούτων γνῶσιν, γράφει ὁ Καισαρείας Ἀνδρέας, τῇ θείᾳ σοφίᾳ καταλιπόντες τῇ καὶ τοὺς χρόνους ἐπισταμένη καθ' οὓς τὰ προφητευθέντα γενήσεται»· ἐνῶ τὰ πλεῖστα, πλὴν ἐλαχίστων, τῶν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φερομένων, ἀνάγονται εἰς σύγχρονα ἱστορικὰ γεγονότα καὶ πρόσωπα· ἀλλὰ παρεστάθησαν οὕτως ἀφηρημένως καὶ φοβερῶς, ὥστε ἡ ἀλλεισις τῶν ὑπαινισσομένων ἱστορικῶν προσώπων νὰ ἀποβαίνῃ ἀδύνατος. Τὰς δυσκολίας δὲ ταύτας ἐπηύξανε καὶ ὁ ἀκαθόριστος χρόνος τῆς τοῦ Βιβλίου συγγραφῆς. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις ἀπέδωκε τὸ Βιβλίον εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἀλλ' ἡ αὐστηρὰ κριτικὴ διὰ λόγους πολλοὺς ἠρνήθη τὸ τοιοῦτον καὶ ἐξεστράπη εἰς θεωρίας καὶ γνώμας ἀντιθέτους πρὸς τὴν κρατήσασαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. Τὸ ἔργον ἐθεωρήθη μεταγενεστέρου συγγραφῆως, ὁ δὲ χρόνος αὐτοῦ παρέμεινεν ἀκαθόριστος. Ἐκαστος δὲ ἐρευνητῆς ἀνεζήτησεν ὑπὸ τὰ θηρία τὰ ὑπονοούμενα τῶν αὐτοκρατόρων πρόσωπα διὰ νὰ ἀρυσθῇ ἱστορικὴν καὶ σταθερὰν βάσιν πρὸς ἐρμηνεῖαν τοῦ ὅλου ἔργου, ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ κατερρίπτοντο ὑπὸ τοῦ ἄλλου εὐχερῶς, καὶ οὕτως ἐμορφώθησαν καὶ ἐξηνέχθησαν γνώμαι μὲν πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἧκιστα δὲ ἀσφαλεῖς καὶ ἀκλόνητοι.

Μεθ' ὅλας τὰς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας μαρτυρίας πολλῶν κωδικῶν τῶν ἐπιγραφόντων τὴν Ἀποκάλυψιν εἰς τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, διὰ γλωσσικοῦς καὶ μόνον λόγους καταπίπτει ἀφ' ἑαυτῆς ἡ τοιαύτη ἐκδοχή. Ἐνταῦθα δὲν προτίθεμαι ν' ἀποδείξω τοῦτο, οὐδὲ νὰ σωρεύσω τοὺς λόγους καὶ τὰς γνώμας τῶν κριτικῶν, τῶν ἀπορριπτόντων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην παρά-

δοσιν, τὴν ὑπὸ πολλῶν κωδίκων ἐπιβεβαιωμένην. Τὸ θέμα μου ἔχει ἄλλον σκοπὸν ἄλλ' ἐπειδὴ σχετίζεται τοῦτο μὲ τὸν συγγραφεὴ τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀναφέρω παροδικῶς ἐνταῦθα τοὺς λόγους, δι' οὓς πειθομαι ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν ὁ συγγραφεὴ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου νὰ εἶνε καὶ συγγραφεὴ τῆς Ἀποκαλύψεως κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν διὰ λόγου γλωσσικούς. Γνωρίζομεν, ὅτι ἕκαστος συγγραφεὴ ἔχει ἰδίαν γλῶσσαν, ἴδιον ἰδίωμα, ἰδίαν γραμματικὴν καὶ συντακτικὸν ἴδιον. Ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ ἡ λέξις καὶ ἡ φράσις εἶνε καθαρά καὶ σαφῆς καὶ ἀνεπίληπτος, ὕψος νοημάτων καταληπτόν, διτύχεια λάμπουσα καὶ ἔκφρασις ἐλληνόπρεπής. Ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τούναντιον ἡ λέξις καὶ ἡ φράσις ἀκομφοῦς καὶ πλημμελής, ἑβραϊσμῶν πλήρης, ἡ σύνταξις χωλαίνουσα καὶ ἡ τοῦ λόγου πλοκὴ σκοτεινὴ καὶ ξενίζουσα. Ὅλιγα παραδείγματα ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως εἰλημμένα θὰ ἐπιβεβαιώσουν τὰ λεγόμενα.

Ἐν τῷ Α' Κεφαλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως ἀναγινώσκομεν:

(κατὰ τὸ ἐπίσημον κείμενον τὸ ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας)

«Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ.

Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ

ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος

καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων

ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ

καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ

ὁ μάρτυς ὁ πιστός

ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν

καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλείων τῆς γῆς

τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς

καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν

ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ

καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν

ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ» κλπ.

Εἶπατε τώρα ἂν τοιαύτην συντακτικὴν ταραχὴν καὶ ἀνωμαλίαν συνητήσατε εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην. Ποτὲ οὗτος δὲν

Θά ἔγραφεν «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος», οὐδὲ ἐν μικρῷ τεμαχίῳ ὡς τὸ ἀνωτέρω περατέθεν θά μεταχειρίζετο ὀνομαστικὰς καὶ γενικὰς καὶ δοτικὰς ἀπολύτους, οὐδὲ θά ἔλεγε «χάρις ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός... τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς καὶ λούσαντι ἡμᾶς... καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν», ἀλλὰ θά ἔγραφε

Χάρις ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ
τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας (ἢ τοῦ αἰωνίου καὶ οὐχὶ ἀπὸ
ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος)
καὶ χάρις ἀπὸ Χριστοῦ
τοῦ μάρτυρος τοῦ πιστοῦ
τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς
καὶ λούσαντος ἡμᾶς . . .
καὶ ποιήσαντος ἡμᾶς βασιλεῖς κλπ.

Ποτὲ δὲν θά ἔγραφεν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης

ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωχμένην
ἣν οὐδεὶς ἐνθάτα κλεῖσται αὐτήν ('Αποκ. γ', 8).

Ποτὲ δὲν θά ἔγραφεν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης

«ὁ νικῶν ποιήσω αὐτὸν στύλον» ('Αποκ. γ', 12)

οὔτε

«ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου
δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν» ('Αποκ. 6', 26)

οὔτε

«ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθῆσαι μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου μου» ('Αποκ. γ', 21)

ἀλλὰ θά ἔγραφε:

«τῷ νικῶντι ποιήσω . . . τῷ νικῶντι δώσω

ὡς ἐν 'Αποκ. 6', 17:

«τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ τοῦ μάννα τοῦ κεκρομμένου».

Ποτὲ δὲν θά ἔγραφεν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης

«ὥδε ἡ ὁπομονὴ τῶν ἀγίων
οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ» ('Αποκ. ιδ, 12),

ἀλλὰ θὰ ἔγραφε:

«τῶν ἁγίων τῶν τηρούντων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ».

οὔτε . . . «καὶ ἔδειξέ με τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ
καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ . . .
ἔχουσα τείχος μέγα καὶ ὄψηλόν
ἔχουσα πολῶνας δώδεκα» (Ἀποκ. κα', 10)

ἀλλὰ θὰ ἔθετε τὰς ὀνομαστικὰς καὶ γενικὰς ὡς ἀπῆται ἢ τοῦ λόγου
σύνταξις, ὡς γράφει ὀρθῶς ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιῳ. Ὁ συγ-
γραφεὺς τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννης, ὁ πολλῶ προγενέστερος
τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, εἶνε ἐκ τῶν Ἑβραίων ἑλληπιστῶν,
κεκτημένος προσὸν τι ὑπέρτερον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, τὸ δ ὦ ρ ο ν
τῆς ποιήσεως, ὅπερ ἀναβιβάζει αὐτὸν εἰς τὴν σειρὰν τῶν
μεγάλων λυρικῶν Ἑβραίων ποιητῶν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Καὶ ὁ ποιητὴς οὗτος διὰ τῆς ἀπεριορίστου καὶ γονίμου καὶ
ἰσχυρᾶς φαντασίας του πλάττει καὶ ἐπινοεῖ σκηνὰς μὲ σκηνικοὺς
διακόσμους φοβεροῦς καὶ ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ λυρισμοῦ αὐτοῦ εἰς
τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων ὡς ἰσχυρὰ καὶ ἠχηρὰ βροντή. Τὴν
ἀφελῆ τοῦ Μάρκου διήγησιν «ὁ μὲν οὖν Κύριος μετὰ τὸ λαλή-
σαι αὐτοῖς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐλάθησεν ἐκ δεξιῶν
τοῦ Θεοῦ» (Μάρκ. ις', 19) παραλαμβάνει καὶ διαμορφοῖ εἰς εἰκόνα
δραματικὴν καὶ πολὺπλοκὸν μὲ παραστάσεις τοσοῦτον φοβε-
ρὰς, ὥστε φοβεῖται ὁ ἄνθρωπος ν' ἀτευλισθῇ εἰς τὸν οὐρανόν. Τὸ Δ'
Κεφάλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως μᾶς ἀναβιβάζει εἰς τὸν θεαματι-
κὸν τοῦτον οὐρανόν, ὅπου ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου περικυκλού-
μενος ὑπὸ παντοίων συμβολικῶν ζώων ἐν μέσῳ καπνοῦ θυμια-
μάτων καὶ φωνῶν καὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν· ὁ θρόνος του κατα-
σκευάζεται ἀπὸ ὕλικα γνωστὰ, θρόνος ὑψηλὸς καὶ ἐπηρμένους
ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ Ἡσαΐας· περὶ τὸν θρόνον τοποθετεῖ τὰ τέσσαρα
γνωστὰ συμβολικὰ ζῶα, τὸν ἀετὸν, τὸν μῶσχον, τὸν λέοντα καὶ
τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοὺς 24 πρεσβυτέρους, καὶ περικοσμεῖ τὰ

κύκλω καὶ τὰ περίξ διὰ τοῦ χρωτῆρος τῆς φαντασίας του μὲ τὰ
 ἰσχυρότερα χρώματα ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν
 πρεσβυτέρων ὀρίζει τὴν θέσιν τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐσφραγισμένου ἀρνίου,
 καὶ δίδει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθημένου βιβλίον
 ἐσφραγισμένον μὲ σφραγίδος ἑπτὰ, ἐξ οὗ ἐξέρχονται ἵπποι ποικι-
 λόχρωμοι καὶ ἰππεῖς καὶ τόσα ἄλλα παράδοξα καὶ φοβερά. Καὶ
 εἰς μὲν τὰ ἄγνωστα καὶ μὴ φαινόμενα ἐπιτρέπεται ἡ τοιαύτη ποιη-
 τικὴ ἢ προφητικὴ ἄδεια διὰ τὴν παχυλότητα τοῦ λαοῦ πρὸς κατα-
 νόησιν τῶν ὑπερφυσικῶν καὶ ἀοράτων, ὡς καὶ οἱ προφῆται ἐπραξαν·
 ἀλλ' εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν γνωστῶν ἱστορικῶν προσώπων καὶ
 πραγμάτων τίνα λόγον ἔχει ὁ συμβολισμὸς καὶ ἡ φαντασία; Ἀπὸ
 τοῦ ΙΓ' κεφαλαίου καὶ ἐφεξῆς ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ συγκεκριμένως
 περὶ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης, καὶ τῆς πρωτευούσης τοῦ
 Ῥωμαϊκοῦ κράτους· διατὶ καὶ ἐνταῦθα δὲν κατονομάζει καὶ ἀπα-
 ριθμεῖ τὰ δέκα αὐτὰ θηρία, καὶ δὲν καυτηριάζει τὰς βεβήλους καὶ
 μυσαρὰς πράξεις ἐνὸς ἐκάστου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν σκοτεινὸν τοῦ θηρίου
 ὀρισμὸν κρυπτόμενος χύνει ὅλην τὴν πικρίαν τῆς καρδίας του·
 Ὁ λόγος, ὡς εἶπον, τῆς τοιαύτης κεκαλυμμένης καὶ σκοτεινῆς
 παραστάσεως ἦτο ὁ φόβος τῆς ρωμαϊκῆς λόγχης, ἣτις ἔφερεν
 αὐτὸν ἐξόριστον εἰς Πάτμον. Τόσον δὲ τεχνηέντως καὶ ἐπιτυχῶς
 ἐπεσκέασε διὰ τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ καλάμου τὰς ἱστορικὰς παρα-
 στάσεις, ὥστε αἰῶνες πολλοὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ διαπεράσουν
 τὸν ποιητικὸν πέπλον καὶ ν' ἀτενίσουν τὴν εἰς τὰ βάθη κρυπτομέ-
 νην ἀληθινὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων. Καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ
 ἄλλου θηρίου, τὸ ὁποῖον εἶδεν ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς (Ἀποκ. ΙΓ',
 11) μεταχειρίζεται τὴν ἴδιαν σκοτεινὴν μέθοδον, πλὴν ἀρῆκεν εἰς
 τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ὅπῃν τίνα μόλις ὄρατὴν, οὐμβολικὴν καὶ ταύ-
 την, ἵνα οἱ νοῦν ἔχοντες δυνηθῶσι δι' αὐτῆς νὰ ἐγκύψωσιν εἰς τὰ
 ἐντὸς καὶ κατανοήσουν νὰ συμβολιζόμενα. Ἐν τέλει τῆς περι-
 γραφῆς τοῦ δευτέρου θηρίου (Ἀποκ. ΙΓ', 16) προσθέτει·

«Καὶ ποιεῖ (τὸ θηρίον) πάντας
 τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους

καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς
καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους

ἵνα δώσουσιν αὐτοῖς χάραγμα
ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς

ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν

καὶ ἵνα μὴ τις δύνηται

ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι

εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα

τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου

ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Ὡς ἡ σοφία ἐστίν·

ὁ ἔχων νοῦν

ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου·

ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν·

καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ

ἑξακόσιοι ἐξήκοντα ἕξ» (χξς').

Τὸ ἀσθενέστερον σημεῖον τοῦ ὀχυροῦ τούτου ποιητικοῦ τείχους, δι' οὗ θὰ κατελαμβάνοντο τὰ ἔσω, ἦν ἡ σκοπίμως ἀρεθειῖσα μυστηριώδης ὀπή, ὁ ἀριθμὸς χξς'. Ἐν ὅλη τῇ Ἀποκαλύψει τὸ σαφῶς καὶ πραγματικῶς δεδομένον, τὸ ἀσφαλὲς καὶ δρατὸν καὶ ἀπτὸν ἦν ὁ ἀριθμὸς οὗτος· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς παρεστάθη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐπὶ αἰῶνας εἴκοσι νὰ μὴ δυνηθῇ ἡ ἀνθρωπότης νὰ εὕρῃ τὸν κρυπτόμενον. Γενεαὶ ὅλαι ἀφιερῶθησαν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ μυστηριώδους τούτου ἀριθμοῦ· σοφοὶ παντὸς ἔθνους καὶ πάσης φυλῆς ἐδοκίμασαν μὲ πείσμα νὰ λύσουν τὸν ἀριθμὸν καὶ νὰ ἀνακαλύψουν τὸν ὑπὸ τὸ θηρίον συμβολιζόμενον «ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστι»· ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἐναυάγουν· ὁ ἀριθμὸς ἔμεινεν ἀριθμὸς, καὶ ὁ κρυπτόμενος ἄγνωστος. «Καὶ τὴν μὲν ἀκρίβειαν τῆς ψήφου, λέγει ὁ Καισαρῆας Ἀνδρέας, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, ὁ χρόνος ἀποκαλύψει καὶ ἡ πείρα τοῖς νήρουσιν· εἰ γὰρ ἔδει, καθὼς φασί τινες τῶν διδασκάλων, σαφῶς γνωστῆναι τὸ τοιοῦτον ὄνομα, ὁ θεταμένος ἂν αὐτὸ ἀπεκάλυψεν, ἀλλ' οὐκ εὐδόκησεν ἡ θεία χάρις ἐν θεῖα βίβλῳ τὸ τοῦ λυμεῶνος ὄνομα γραφῆναι». Οὐχ

ἦττον ὁ αὐτὸς Ἀνδρέας παραθέτει τὰς ὑπὸ τοῦ Ἱππολύτου καὶ ἄλλων πατέρων ἐξενεχθείσας περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου γνώμας καὶ ἀπαριθμῆί ὡς κύρια ὀνόματα, ἀνταποκρινόμενα εἰς τὸν ἐν λόγῳ ἀριθμὸν, τὰ: Λαμπέτης, Τειτάν, Λατεινός, Βενέδικτος, ὡς προσηγορικὰ δέ, τὰ: κακὸς ὁδηγός, πάλαι βάσκανος, ἀληθῶς βλαβερός, ἀμνὸς ἄδικος. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τὸ μὲν Τειτάν καὶ Λατεινός εἶνε λύσεις τοῦ Εἰρηναίου.¹ Καὶ διὰ μὲν τοῦ Τειτάν δηλοῦται ἡ δύναμις τοῦ ἀντιχρίστου, διὰ δὲ τοῦ Λατεινός τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Ὁ Λούθηρος ἀποδέχεται μὲν τὴν ἐρμηνείαν ταύτην τοῦ Εἰρηναίου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν Λατεινὸν θέλει τὸν πάπαν, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ Viegas² δέχεται τὸν Μαρτίνον Λούθηρον. Ὁ ἱερός Ἱππόλυτος εἰς τὸν ἀριθμὸν 666 εὕρισκει τὸ ρῆμα ἀρνοῦμε = ἀρνοῦμαι καὶ λέγει: «ἐπειδὴ καὶ πρώην ... τοῖς μάρτυσι τοῦ Χριστοῦ προέτρεπον οἱ ἄνομοι, ἄρνησαι, φησί, τὸν Θεόν σου τὸν ἐσταυρωμένον» καὶ τὰ ὀνόματα Ἀντεμος καὶ Γενσηρικός.³ Ὁ Clemen ὑπὸ τὸν ἐν λόγῳ ἀριθμὸν θέλει τὸν Τραϊανόν, οὗτινος τὸ ἐπίθετον Οὐλπιος ἰσοδυναμῆί τῳ 666· ὁ Βοσουέτος τὸν Διοκλητιανόν (Dioclés), ὁ de la Chartre Ἰουλιανόν τὸν παραβάτην, ὁ Νικόλαος Lyre τὸν Μωάμεθ, τὸν ὁποῖον καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι ἐκ τῶν ἡμετέρων τῆς Ἀποκαλύψεως ἐρμηνευτῶν ἀποδέχονται· ἄλλοι εὕρισκουν τὰς λέξεις Λατίνη βασιλεία, ἄλλοι ἡ Ἰταλικὴ βασιλεία, ἄλλοι Καίσαρ θεός, ἄλλοι ὁ νικητῆς (Ἀρέθας ὁ Καισαρείας), ἄλλοι Ἰωάννης Καλθίνος, ἄλλοι ὑπονοοῦσι τὴν παπωσύνην καὶ ἄλλοι ἄλλα. Πρὸ τοιαύτης δὲ συγχύσεως καὶ ἀκαταστασίας εὐρεθεὶς ὁ Don Calmet λέγει: «τὸ φρονιμώτερον καὶ ἀσφαλέστερον διὰ τὸν ἐν λόγῳ ἀριθμὸν εἶναι νὰ σιωπῶμεν».⁴

1. Κατὰ Αἰρέσεων 1, v, c XXVIII—XXXVI P. g. Τομ. VII στήλ. 1197—1224.

2. Commentaria in Apocalypsin, 1602.

3. P. de Lagarde, Hippolyti Romani quæ feruntur omnia 1858 σ. 110.

4. Commentaire Litteral, Paris, 1716, τόμ. 8, σ. 551.

Ἄλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19^{ου} αἰῶνος οἱ Γερμανοὶ κριτικοὶ ἐπεδόθησαν καὶ πάλιν μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμονῆς εἰς τὴν εὑρεσιν τοῦ κεκρυμμένου ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν Καὶ οὕτως ὁ Hitzig, Fritzene καὶ ἄλλοι παρουσίασαν νέον παράγοντα, τὸν Νέρωνα, οὗτινος τὸ ὄνομα, ὡς διατείνονται, ἐβραϊστὶ γραφόμενον δίδει τὸν ἀριθμὸν 666. Ἄλλ' ὁ Νέρων δὲν ἦτο Ἑβραῖος· τὸ δὲ ὄνομα ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου (= τοῦ αὐτοκράτορος) εἶχον κεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ μετώπου ἢ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς οἱ Ῥωμαῖοι πολῖται καὶ ὀπαδοὶ τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν πεποιθήσεων (Ἀποκ. ιγ', 16), ἐπομένως ἢ τοῦ ἀριθμοῦ παράστασις διὰ τῶν ἀντιστοιχῶν ἐβραϊκῶν γραμμάτων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος θὰ ἦτο ἀντικρὺς ὕβρις πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Ῥωμαίου βασιλέως, ὅστις ἐπολέμει καὶ τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Χριστιανούς. Τὸ δὲ χάραγμα, τὸ δι' ἀριθμῶν, τὸ φερόμενον εἰς τὰ μέτωπα ἢ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τῶν πιστῶν Ῥωμαίων, ἦν γνωστόν. Καὶ τοῦτο ἐσημαίνετο διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 666. Οὐχ ἤττον, μεθ' ὄλην τὴν παρατηρουμένην δυσχέρειαν, οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, ὡς ὁ Harnack¹ ὁ Γάλλος Losy², ὁ Manyola³, ὁ Maurice Vernes⁴, ὁ Bousset⁵, ὁ Calmes⁶ καὶ ἄλλοι τούτους ἀκολουθοῦντες ἀπεδέχθησαν τὴν γνώμην ταύτην, ἐνῶ ἄλλοι αὐστηρότεροι ἀπέρριψαν αὐτήν, ὡς ὁ Märcker,⁷ ὅστις ζητεῖ τὸν ἐν λόγῳ ἀριθμὸν εἰς τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῶν ἐννέα πρώτων Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων καὶ δι' ἀναγραμματισμοῦ καὶ τῆς προσθήκης ἐνός ι (=10) τὴν λέξιν ὀγκοτόγιον (= ὄγκος καὶ τόγα), ἐξ ἧς τὸν ἀριθμὸν 666. Ἄλλος δέ, ὁ Kliefoth⁸ γνωματεύει, ὅτι ὁ

1. Encyclop. Brittanica ἔκδ. 9, 1886 τομ. 20 εἰς τὸ ἄρθρον Ἐποκάλυψις.
2. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου.
3. Einleitung in das neue Testament ἔκδ. 4. Berlin 1886 τομ. 2, σ. 801.
4. Grande Encyclop. εἰς τὸ ἄρθρον Ἐποκάλυψις.
5. Encyclop. biblica εἰς τὸ ἄρθρον Ἐποκάλυψις.
6. Les épîtres catholiques et l' Apocalypse, Paris 1907.
7. Theologische Studien und kritiken 1868 σ. 699.
8. Die Offenbarung des Johannes 1874 τόμ. Γ' σ. 111.

ἀριθμός 666 οὐδέν πραγματικόν κρύπτει ὄνομα, ἀλλὰ δηλοῖ μόνον τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀντιχριστοῦ. Τοῦτον ἠκολούθησεν ὁ Porter¹ καὶ ὁ Tiofenthal², ὁ δὲ Kaufen³ παραδέχεται τὴν λέξιν τοῦ Ἀρέθα νικητῆς· ὁ Völter⁴ τὰ ὀνόματα Τραϊανός — Ἀδριανός, ὁ δὲ Gunkel⁵ λέγει, ὅτι ἡ φράσις «ἀριθμός γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ» δὲν σημαίνει ὄνομα ὠρισμένου ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀνθρώπου τινός ἀορίστως καὶ συμπεραίνει ὅτι ὁ ἀριθμός οὗτος δηλοῖ τὸ χάος τῶν ἀρχαίων!! Καὶ ὁ Barton⁶ ἀποδέχεται μὲν τὴν θεωρίαν ταύτην τῆς ἀοριστίας τοῦ ἀριθμοῦ, ἀλλ' ὑποδεικνύει ὡς πιθανοὺς ὑπ' αὐτὸν κρυπτομένους τὸν Καλιγούλαν ἢ τὸν Νέρωνα ἢ τὸν Τραϊανόν⁷.

Ἐκ τῶν ἐν συντομίᾳ μεγίστη παρατεθεισῶν ἀνωτέρω γνωμῶν καταφαίνεται ἡ ἀνθρωπίνη ἔρευνα καὶ αἱ δυσχέρειαι, πρὸ τῶν ὁποίων εὐρέθη τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἵνα εὕρη τὸ ζητούμενον· καὶ πρὸ τοῦ μυστηρίου τοῦτο βασανιζόμενον καὶ ταλαιπωρούμενον, ὡμολόγησεν, ὅτι τὸ φρονιμώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶνε ἡ σιωπή. Ἐγὼ αὐτός εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ σχετικοῦ ἀρθροῦ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐν τῷ ἐμφῶ Λεξικῶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐδοκίμασε τόσον κόπον νὰ προσθέσω νέον τι καὶ ἀσφαλέστερον, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι μου πρὸ τῶν δυσχερειῶν ἦσαν μάταιαι, καὶ ἠναγκάσθην νὰ παραθέσω τὰς κυριωτέρας γνώμας τῶν πρὸ ἐμοῦ ἀσχοληθέντων σοφῶν· ὁ σκοτεινός καὶ μυστηριώδης ἀριθμός ἐμεινε σκοτεινός, καὶ ὁ ὑπ' αὐτὸν ζητούμενος ἀγνωστος ἀσύλληπτος.

1. Dictionary of the Bible τοῦ Hastings εἰς τὸ ἄρθρον Ἀποκάλυψις.

2. Die Apocalypse des heil. Johannes, Paderborn 1829 σ. 559.

3. Kirchenlexicon Wetzter und Welte εἰς τὸ ἄρθρον Ἀποκάλυψις.

4. Problem der Apocalypse σ. 215.

5. Schöpfung und Chaos, Göttingen, 1895 σ. 372.

6. The Apocalypse and recent criticism ἐν τῇ The American Journal of Theology, Chicago, 1898 σ. 790.

7. Πρβλ. Dictionnaire d' archeologie Chretienne et Liturgie Τόμ. 3 Chiffre de la Bête ὑπὸ E. Renoir.

Ἄλλ' ὅ,τι διὰ πολυχρονίων συλλογισμῶν καὶ σχέσεων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξευρεθῆ, τοῦτο ἠξιώθη νὰ λύσω δι' αἰφνιδίας ἐπιπέσεως· ὁ ζητούμενος ἄγνωστος καὶ μυστηριώδης ἄνθρωπος ὁ ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν 666 κρυπτόμενος εἶναι ὁ Τίτος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης· ὑπὸ τὰ γράμματα τοῦ Τίτου ἔθηκα τοὺς ἀντιστοίχους ἀριθμοὺς ρωμαϊστὶ, ἀφοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἀποκαλύψεως (ιγ', 17) τὸν ἀριθμὸν τοῦ ἀνθρώπου τούτου εἶχον κεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῶν χειρῶν αὐτῶν οἱ Ρωμαῖοι πιστοὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἔσχον τὸ ζητούμενον οὕτω :

$$\begin{array}{ccccc} \Gamma & \text{I} & \Gamma & \text{O} & \Sigma \\ \text{ccc}[=300] & \text{x}[=10] & \text{ccc}[=300] & \text{LXX}[=70] & \text{VI}[=6] \end{array}$$

ὁ ἐστὶ

$$\begin{aligned} \text{ccc}=300 + \text{xccc}=290 + \text{LXX}=70 + \text{VI}=6 \\ 300 + 290 + 70 + 6 = 666. \end{aligned}$$

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀποκαλύψεως δὲν ἠθέλησε νὰ κατονομάσῃ διὰ λόγους ἰδιαιτέρους.

Τὸ ἀνωτέρω ἐξαγόμενον, κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησιν καθηγητῶν τινῶν τῆς Σορβόννης, εἰς οὗς ἀνεκοίνωσα τὰ τῆς λύσεως τοῦ μυστηριώδους ἀριθμοῦ, κατέστησα γνωστὸν εἰς τὸ ἐν Παρισίαις ἐπιστημονικὸν σωματεῖον Association pour l'encouragement des études grecques¹, εἰς ὃ παρίσταντο εἰδικοί τοῦ Πανεπιστημίου καθηγηταὶ καὶ ἄλλοι, οἵτινες μετὰ ἐπισταμένην καὶ λεπτολόγον ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος καὶ ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἀπεφάνθησαν ὁμοφώνως, ὅτι εὔρομεν τὸν ἀπὸ αἰῶνων κρυπτόμενον ἄγνωστον.

Ἄλλ' ἡ τῶν συνελθόντων σοφῶν ἐν τῇ συνελεύσει προσοχὴ ἐσταμάτησεν εἰς τὸ γράμμα ι τὸ πρὸ τοῦ τ τοῦ ὀνόματος Τίτος, τὸ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὸν ἀριθμὸν 10 καὶ ἀφαιρούμενον ἀπὸ

1. *18. Revue des Études grecques* τομ. XXXV (τεῦχος Ἀπριλίου—Ἰουνίου 1922) σελ. LIII.

τοῦ τ (=300). Ὁ δισταγμὸς ἦτο εὐλόγος, διότι εἰς τὴν ἑλληνικὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Τίτου περιέχεται ἀριθμητικὸν σύστημα ρωμαϊκόν, καθ' ὃ αἱ δεκάδες πρὸ τῶν ἑκατοντάδων κείμεναι ἀφαιροῦνται (ὡς ἐνταῦθα ιτ=XCCC=290). Ἐν τῇ ἐπακολουθησάσῃ συζητήσει ἀνεζητήσαμεν τὴν εὔρεσιν ἀναλόγου ἀριθμητικοῦ συστήματος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀλλ' οὐδεὶς εἶχε τοιοῦτον πρόχειρον, οὐδ' ἐγώ. Οὐχ ἦττον οἱ πάντες ἀπεχώρησάν με τὴν ἀκλόνητον πεποίθησιν, ὅτι μόνος ὁ Τίτος δύναται νὰ εἶνε ὁ ὑπὸ τὸν μυστηριώδη ἀριθμὸν κρυπτόμενος. Ἡ προσοχή μου ὅλη μετὰ ταῦτα ἐστράφη εἰς τὴν ἀνακάλυψιν καὶ εὔρεσιν ἀναλόγου παραδείγματος ὑποστηρίζοντος τὴν ἀπὸ τῶν ἑκατοντάδων ἀφαιρέσιν τῶν δεκάδων ἐν ἐκκλησιαστικῇ ἢ ἄλλῃ χρήσει, καὶ οἱ κόποι μου θὲν ἀπέβησαν κενοί. Ἐν κώδικι τοῦ ια' αἰῶνος τῆς ἐν ἀγίῳ Ὁρει Μεγίστης Λαύρας τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ὑπ' ἀριθμὸν Β93 καὶ φύλλῳ 9^α εὔρον τὸ ζητούμενον. Ἐν τούτῳ (φ. 9^α), περιέχοντι τοὺς κανόνας τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων, ἀναγινώσκομεν:

«Κανόνες κ' τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τῆ' ἐν ὑπατίᾳ Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ τῶν λαμπροτάτων ἔτους χλο' ἀπὸ Ἀλεξάνδρου μηνὶ Δεσιώεννέα καὶ δεκάτῃ πρὸ ἡ' καλανδρῶν Ἰουλίῳ».

Τὸ χρονολογικὸν τοῦτο σημείωμα, τὸ ὁποῖον ἐτέθη κάτωθεν τῶν ἐκτεθέντων κανόνων ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐνέχει μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὸν τρόπον, δι' οὗ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐχρονολογοῦντο τὰ ἐπίσημα τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐγγραφα. Διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν δὲ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ ρωμαϊκοβυζαντικὴ αὕτη χρονολογία, ἀνάγκη νὰ εἶπω τινὰ πρὸς πλήρη αὐτῆς κατανόησιν. Τὸ ἐν λόγῳ σημείωμα ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἐν Νικαίᾳ Α' σύνοδος ἐγένετο ἐπὶ τῆς ὑπατίας τῶν λαμπροτάτων Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ χωρὶς κἀν ν' ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ἐπὶ τῆς βρασιλείας τοῦ ὁποίου συνεκλήθη ἡ μεγάλη αὕτη σύνοδος. Καὶ ὁ λόγος τῆς τοιαύτης παρασιωπῆ-

σεως ἦν δεδικαιολογημένος, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ μέχρι τοῦ 565 μ. Χ. εἰς τὰ ἐπίσημα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἔγγραφα καὶ τοὺς νόμους ἐτίθετο μόνον ὁ χρόνος τῆς ὑπατίας τῶν ρωμαίων ὑπάτων (Consoli), οἵτινες ἐξελέγοντο κατ' ἔτος τὴν 1 τοῦ Ἰανουαρίου μηνός· καὶ ἔλεγον· ἐγένετο ἐπὶ τῆς ὑπατίας τοῦ δεῖνος, ὡς ἐν τῇ ἡμετέρα περιπτώσει ἐπὶ τῆς ὑπατίας Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ, τῆς ὁποίας ὁ χρόνος ἦτο γνωστός. Ἡ συνήθεια δὲ αὕτη τῆς διὰ μόνου τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑπάτου δηλώσεως τῆς χρονολογίας διήρκεσε μέχρι τῶν χρόνων τοῦ τελευταίου ὑπάτου Φλαβίου Βασιλείου, ὅστις κατέλαβε τὸ ὕπατον τοῦτο ἀξίωμα τῷ 541 μ. Χ. Καταργηθείσης τῆς ὑπατίας, τὰ μετὰ ταῦτα ἔτη ἐσημειοῦντο διὰ τῶν λέξεων p. c. (=post consolatium) ἢ γρουν μετὰ τὴν ὑπατίαν Φλαβίου Βασιλείου πρῶτον, δεῦτερον, τρίτον ἔτος καὶ οὕτω καθεξῆς. Οὕτως ἐχρονολογοῦντο τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ κράτους μέχρι τοῦ 565, ὁπότε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος ὁ Β' συνεκέντρωσεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ καὶ τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἐτίθετο ἐκτός τοῦ ἔτους τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὸ μετὰ τὴν ὑπατίαν ἔτος, ὡς ἀναγινώσκωμεν ἐν ἔγγράφῳ τοῦ 572 «Imperante Domino nostro Justino, perpetuo Augusto, anno septimo et post consolatium eius secundo, anno quarto».¹ Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐν τῷ ἡμετέρῳ σημειώματι ἀποσιωπᾶται τὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὄνομα καὶ ἀναγράφεται μόνον τὸ τῶν ὑπάτων. Ἐν δὲ τοῖς ἐπίσημοις χρονολογικοῖς Πίναξι τῆς ὑπατίας τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων κατὰ τὸ ἔτος 325, καθ' ὃ συνεκροτήθη ἡ Α' ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος, φέρονται ἀκριβῶς ὡς ὕπατοι (consoli) ὁ Α. F. Paulinus καὶ C. Ceionius Julianus, Παυλῖνος καὶ Ἰουλιανός, ὡς ἀναφέρει τὸ σημειῶμα.²

Καὶ ἦτο μὲν ἀρκοῦσα ἢ διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἀνωτέρω ὑπά-

1. V. Maffei, Istoria diplomatica. Mantova 1729 σ. 163.

2. Ἰδὲ A. Cappelli, Cronologia et calendario perpetuo. Serie cronologica dei consoli Romani σ. 14.

των δήλωσις τοῦ ἔτους, καθ' ὃ οἱ Κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ Ἀ' Συνόδου ἐξετέθησαν, μετὰ τῆς ἐν τέλει προσθήκης «ἐννέα καὶ δεκάτη τοῦ μηνὸς Δεσίου πρὸ γ' Καλενδῶν Ἰουλίω», ἀλλὰ πρὸς περισσοτέραν ἀκρίβειαν προσέθεντο καὶ τὴν ἀπὸ Ἀλεξάνδρου παράδοξον καὶ πρωτοφανῆ χρονολογίαν. Ἐξ ὧων οἶδα, ἡ ἀπὸ Ἀλεξάνδρου χρονολογία ἐν ἐπισήμῳ ἐκκλησιαστικῇ χρήσει ἢ ἄλλῃ τινὶ πρώτῃν φοράν γινώσκειται. Ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸν γ' αἰῶνα, καὶ δὴ ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς 29 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 284, ἀρχὴν ἔλαβε καὶ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν Δύσειν ἢ Διοκλητιανίαν χρονολογία ἢ ἡ ἐποχὴ τῶν μαρτύρων λεγομένη διὰ τοὺς ἀπηνεῖς ἐκείνους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν, καὶ ταύτης χρῆσις ἐγένετο ὑπὸ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, τοῦ Εὐαγγερίου καὶ ἄλλων, ἐν τῇ Δύσει δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ χρήσει ἦν ἡ ἀπὸ κτίσεως κόσμου χρονολογία μέχρι τῶν ἡμερῶν Κυρίλλου τοῦ Λουκάρως, ὅστις ἀντικατέστησε ταύτην, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογίας.

Τὸ φυσικώτερον ἦτο, ἀφοῦ ἐτέθη ὑπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου τὸ ἔτος τῆς ὑπατίας τῶν λαμπροτάτων Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ, νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἥτοι τὸ ἔτος 1078. Ἄλλ' οἱ τῆς Συνόδου πατέρες, μὴ ἐννοοῦντες ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ συνηθείας, πρὸς τῇ ἀπὸ κτίσεως κόσμου χρονολογίᾳ προσέθεσαν καὶ τὴν ἀπὸ Ἀλεξάνδρου, εἴτε καὶ ταύτην ἐν χρήσει τότε εὔσαν, ἢ καὶ δι' ἄλλους λόγους, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν. Ὅτι ἐν τῷ ἄνωθεν δηλωθέντι χρονολογικῷ σημειώματι περιέλαβον καὶ τὰς δύο χρονολογίας, τὴν τε ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ τὴν ἀπὸ Ἀλεξάνδρου, τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, ὅστις πάντως ἐσημειώθη διὰ ρωμαϊκῶν ἀριθμῶν οὕτως:

VI XXX CC

ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς ἢ ἄλλος τις μετέφρασε τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀριθμοὺς διὰ τῶν ἰσοδυναμῶν ἐλληνικῶν, καὶ οὕτω προέκυψεν ἡ τοῦ σημειώματος μορφή χλσ :

$$\begin{aligned} \text{VI} &= \chi = 6000 \\ \text{XXX} &= \lambda = 30 \\ \text{CC} &= \sigma = 200 \end{aligned}$$

Ἐὰν δὲ κατὰ τὸν ρωμαϊκὸν τῆς ἀπαριθμήσεως τρόπον ἀφαιρέσωμεν τὰ πρὸ τοῦ C (=100) τρία XXX (30) ἔχομεν XXX—CC=170, ἐπομένως

$$\begin{array}{r} \text{VI} \quad \text{XXX} \quad \text{CC} \\ 6 \quad 30 \quad - 200 = 170 \\ = 6170 = \chi\lambda\sigma \end{array}$$

καὶ ἔχομεν τὸ ἔτος τοῦ σημειώματος κατὰ ἀκριβῆ μετάφρασιν. Ἐὰν λοιπὸν ἀφαιρέσωμεν τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη 5,509 καὶ τὰ ἀπὸ Ἀλεξάνδρου 336

$$5\,509 + 336 = 5\,845$$

ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 6 170 (χλσ), τοῦ ὑποδεικνυομένου ὑπὸ τοῦ σημειώματος, ἔχομεν

$$\begin{array}{r} 6\,170 \\ 5\,845 \\ \hline 325 \end{array}$$

δηλ. τὸ ἔτος ἀκριβῶς τῆς ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἄλλὰ τὸ σημείωμα ὑποδεικνύει καὶ ἡμερομηνίαν, καθ' ἣν ἡ σύνοδος συνήλθεν, ἦτοι τὴν 19 τοῦ μηνὸς Δεσίου (ὀρθότερον Δεσίου) «πρὸ γ' Καλανδρῶν (γρ. Καλενδῶν) Ἰουλίῶν». Ἴνα ἐννοηθῆ ὁ τρόπος οὗτος τῆς ρωμαϊκῆς ἀριθμήσεως τῶν ἡμερῶν, ἀνάγκη νὰ εἶπω τινὰ ἐπεξηγηματικά. Οἱ Ρωμαῖοι διήρουν τὸν μῆνα εἰς τρία μέρη ἀνισα, τὰ ὅποια ὠνομάζοντο Καλένδαι, Ἰδαὶ καὶ Νόναι. Καὶ αἱ μὲν Καλένδαι ἐπιπτον πάντοτε τὴν πρώτην ἐκάστου μηνὸς (νομηνία), αἱ δὲ Ἰδαὶ τὴν 13 καὶ 15, καὶ αἱ Νόναι τὴν ἐνάτην ἡμέραν πρὸ τῶν Ἰδῶν. Τὰς Καλένδαις ἀπὸ τὰς Νόνας ἐχώριζον τέσσαρες ἡμέραι κατὰ τοὺς μῆνας Ἰανουάριον, Φεβρουάριον, Ἀπρίλιον, Ἰούνιον, Αὐγούστον.

Σεπτέμβριον, Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον, καὶ ἕξ ἡμέραι κατὰ τοὺς μῆνας Μάρτιον, Μάιον, Ἰούλιον καὶ Ὀκτώβριον· ἠριθμοὺν δὲ τὰς ἡμέρας τοῦ μηνὸς ἐκ τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν Καλενδῶν τοῦ ἐπομένου μηνός· τὴν πρὸ τῶν Καλενδῶν, τῶν Ἰδῶν καὶ τῶν Νονῶν ἡμέραν ὠνόμαζον προτεραίαν τῶν Καλενδῶν, προτεραίαν τῶν Ἰδῶν, προτεραίαν τῶν Νονῶν (pridie Kalendas, pridie Idibus, pridie Nonas). Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν παραθέτω τὸν μῆνα Ἰούνιον, ὅστις ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα, κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν σύστημα, ὅπως σημειοῦται εἰς τὸ ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν ἡμερολόγιον.¹

Junius

1	<i>Kalendis Junii</i>
2	IV Nonas Junii
3	III Nonas Junii
4	Pridie Nonas Junii
5	<i>Nonis Junii</i>
6	VIII Idus Junii
7	VII Idus Junii
8	VI Idus Junii
9	V Idus Junii
10	IV Idus Junii
11	III Idus Junii
12	Pridie Idus Junii
13	<i>Idibus Junii</i>
14	XVIII Kalendas Julii
15	XVII Kalendas Julii
16	XVI Kalendas Julii
17	XV Kalendas Julii
18	XIV Kelendas Julii
19	XIII Kalendas Julii (ἡ ἐνδιαφέ- ρουσα ἡμᾶς τοῦ σημειώματος ἡμε- ρομηνία 19 Δακίσου [Ἰουνίου] πρὸ εἰς Καλενδῶν τοῦ Ἰουλίου).
20	XII Kalendas Julii
21	XI Kalendas Julii

1. Ἰδ. Cappelli ἐνθ' ἀνωτ. σ. 109.

22	X Kalendas Julii
23	IX Kalendas Julii
24	VIII Kalendas Julii
25	VII Kalendas Julii
26	VI Kalendas Julii
27	V Kalendas Julii
28	IV Kalendas Julii
29	III Kalendas Julii
30	Pridie Kalendas Julii

Κατὰ τὸν ἀνωτέρω πίνακα οἱ Ῥωμαῖοι ἠριθμοῦν τὰς ἡμέρας τοῦ μηνὸς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν Καλενδῶν τοῦ ἐπομένου μηνὸς ἀνερχόμενοι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ μηνὸς εἰς τὴν ἀρχήν. Ὡστε ἡ ἐν Νικαίᾳ Α' Σύνοδος ἐγένετο εἰς τὰς 13 Καλένδας τοῦ Ἰουλίου, ἦτοι τὴν 19 τοῦ Ἰουνίου μηνός, ἡμέραν Σάββατον, τοῦ Πάσχα συμπεσόντος τὴν 18 τοῦ Ἀπριλίου μηνός, τοῦ ἔτους 325.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω τοῦ σημειώματος ἀριθμοῦ χλο σαφῶς κατεδείχθη, ὅτι τὸ λ πρὸ τοῦ σ κείμενον (ἦτοι ὁ ἀριθ. 30 πρὸ τῶν ἑκατοντάδων σ (=cc) ἀφαιρεῖται κατὰ τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον. Καὶ ὅπως ἐνταῦθα ἔχομεν XXXCC = 30—200 = 170, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τοῦ Τίτου τὸ πρὸ τοῦ τ κείμενον ι ἀφαιρεῖται καὶ ἀπομένει ὁ ἀριθμὸς 290· ι (= 10) πλὴν τ (=300) = 290, ὅστις συμφηριζόμενος τοῖς λοιποῖς τοῦ ὀνόματος Τίτος ἀριθμοῖς δίδει τὸν ζητούμενον ἀγνωστον τῆς Ἀποκαλύψεως 666.

Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς δι' ἀριθμῶν παραστάσεως τοῦ ὀνόματος τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἔχει ἀπὸ τῶν Ἑβραίων Καββαλιστῶν· δὲν ἦτο δὲ ἀγνωστος καὶ εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους ἐφαρμοζομένη ἐκεῖ, ὅπου ὁ γράφων ἤθελε νὰ κρύψῃ τὸ ἑαυτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς ὄνομα. Μεταξὺ τῶν ἐν Πομπηίᾳ εὐρεθεισῶν ἐπὶ τοίχων (graffiti), ἃς ἔδημοσίευσεν ὁ Mau ἐν τῷ Bullefino del Instituto di corrispondenza archeologica (1874 σ. 98) καὶ ἀνέγνωσεν ὁ Sogliano¹, κεῖνται τρεῖς, αἱ ἐξῆς:

1. 16. Isopsephia Pompeiana ἐν Renticonti della reale accademia dei Lincei classe di scienze morali, storiche e filologiche, Roma 1901 τ.μ. X σ. 256.

1) Ἀμέρινος ἐμνήσθη Ἀρμονίας τῆς ἰδίας κυρίας ἐπ' ἐγαθῶ ἧς ὁ ἀριθμὸς με' (45) (ἢ αλα) τοῦ καλοῦ ὀνόματος.

2) Φιλῶ ἧς ἀριθμὸς φμε (=545)

3) Φιλῶ ἧς ἀριθμὸς . . .

Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ἐν ταῖς Σιβύλλαις (I 324) ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦς τίθεται ὁ ἰσόψηφος ἀριθμὸς 888 οὕτω:

«Τότε καὶ μέγαλοιο Θεοῦ παῖς ἀνθρώποιον ἦξει
σαρκεφόρος θνητοῖς ὁμοιοῦμενος ἐν γῆ
τέσσαρα φωνήεντα φέρων, τὰ δ' ἄφωνα ἐν αὐτῷ
δισσὰ τ' ἀγγέλω, ἀριθμὸν δ' ὄλον ἐξονομήσω·
ὀκτῶ γὰρ μονάδας, τόσας δεκάδας δ' ἐπὶ ταύταις
ἠδ' ἑκατοντάδας ὀκτῶ ἀπιστοκόρους ἀνθρώποις
ὄνομα δηλώσει.¹

Ἀναλυομένου ὅθεν τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦς εἰς ἀριθμοὺς I=10, η=8, σ=200, ο=70, υ=400, σ=200, ἔχομεν τὸν διὰ τῶν ἀνωτέρω στίχων ὑποδηλούμενον 888, τὸν ἔχοντα 8 μονάδας, ἄλλας τόσας δεκάδας καὶ 8 ἑκατοντάδας. Σημειωτέον ὅτι τὸ τελικὸν σίγμα εἰς τοὺς ἀρχαίους παπύρους ἐγράφετο οὕτω C (λουνέρ) καὶ ἐξελαμβάνετο ὅτε μὲν ὡς 6, ὅτε δὲ ὡς 200, ὡσεὶ εὐρίσκετο ἐν μέσῳ τῆς λέξεως· καὶ οὕτως ἐν μὲν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦς τῶν Σιβυλλῶν ἀριθμεῖται ὡς 200, ἐν δὲ τῷ ὀνόματι Τίτος ὡς 6.

Ἐφεξῆς ἐν χρησιμῷ ὡσαύτως ἀρχαίῳ περὶ τῆς ἐκ Παρθένου Μαρίας γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ² ἀναγινώσκομεν τάδε: «Τριτάτῳ γύρῳ λυκάθαντος ἐωσφόρος τις οὐρανοπεμπῆς πάρεστι, νηδὺν ὑλαίαν οἰκῶν σάρκα βρατείαν δι' οἶκτον ἑαυτῷ διαπλάτων· ὄνομα δὲ αὐτῆς δις ἐβδομήκοντα ἕξ»· ὁ δὲ

1. Πρὸβλ. P. Corssen, Noch einmal die Zahl des Tieres in der Apokalypse ἐν Zeitschrift für neutestamentliche Wissenschaft 1902 τόμ. 3 σ. 239.

2. Ἰδ. Σωφρονίου Ἐπιστρατιᾶδου πρ. Λεοντοπόλεως Λόγος Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν ἐν «Νέῳ Ποιμένι» ἔτ. Γ' τεύχος 1—2 σ. 32

ἀριθμός δις ἑβδομήκοντα ἕξ = 152 ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ ψηφία τοῦ ὀνόματος τῆς παρθένου Μαρίας, ἕξ ἧς ἔλαβε σάρκα ὁ οὐρανοπερικλῆς εὐσαφής ὁ Κύριος ἡρῶν, αὐτῷ:

M (=40) α (=1) ρ (=100) ι (=10) α (=1)
= 152, ἦτοι δις ἑβδομήκοντα ἕξ.

Κατὰ τὸν 10 αἰῶνα, συγγραφεὺς τῆς Διόπτρας μοναχὸς Φίλιππος¹ ἔκρυψε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 980 μὴ θέλων νὰ δηλώσῃ αὐτό. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δύσει δὲν ἦτο ἄγνωστος ὁ τρόπος οὗτος· ὁ Δάντης ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ του² ποιεῖται χρῆσιν ἀριθμῶν ἀντὶ τοῦ ὀνόματος, ἐν οἷς λέγει:

Ch' io veggio certamente e però l'narro
a darne tempo gia stelle propinque
Sicuro d' ogni intoppo ed' ogni sbarro,
nel quale un cinquecento dieci et cinque
messo di Dio anciderá la fuia
et quel gigante che lei detinque.

Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἀποκρύψεως τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς δι' ἀντιστοιχῶν ἀριθμῶν δηλώσεως διηκεῖ μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, ὅπου ἀπαντῶμεν αὐτὸν εἰς τὸ γνωστὸν δημοτικὸν τραγοῦδι «ἡ Καλογρηά»:

Κυνηγός, ποὺ κυνηγοῦσε εἰς τὰ δάση μιὰ φορά,
ἔτοχε νὰ συναντήσῃ μιὰ ἔρημοεκκλησιά·
τὴν ἀνοίγει, μπαίνει μέσα μὲ θλιμμένη τὴν καρδιά,
βλέπει μέσα καὶ προσκίνα μιὰ μικρὴ καλογρηά.
— Καλογραία μου, τῆς λέγει, τ' ὄνομά σου ἐπιθυμῶ,
ἄς τ' ἀκοῦσω κ' ἄς πεθάνω σὲ ἔρημοκλήσι αὐτό.
— Τ' ὄνομά μου δὲν σοῦ λέγω γιατί θά μὲ λυπηθῆς,
γιατί σὸ ἦσουν ἢ αἰτία καλογραία νὰ μὲ δῆς·
πέντε καὶ τριανταπέντε καὶ πενήντα καὶ ὀκτώ·
ἂν ρωτᾷς γιὰ τ' ὄνομά μου, τ' ὄνομά μου εἶν' αὐτό.

Ὡστε τὸ ὄνομα τῆς ἀτυχοῦς καλογραίας ἦτο ἀντίστοιχον τῶν

1. Ἰδε ἔκδοσιν Σπυρίδωνος Λαυριώτου ἱατροῦ σελ. 217.

2. Purgatoire de Dante, Paris 1862 σ. 527.

ἀριθμῶν $5+35+50+8=98$. δὲν ἀπαιτεῖται δὲ πολλή σκέψις πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ ὀνόματός της, ἀφοῦ τὸ $5=E$, $35=λε$, $50=ν$, $8=η$, $=Ἐλένη$.

Ἐξ ὧσων ἐν συντομίᾳ ἀνέφερα καταφαίνεται ὅτι οἱ δι' ἓνα ἢ δι' ἄλλον λόγον θέλοντες ν' ἀποκρύψωσι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἢ ἄλλου τινὸς μετεχειρίζοντο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τοὺς ἰσοδύναμους τοῖς γράμμασι τοῦ ὀνόματος ἀριθμοὺς ἵνα δυσχεράνωσι τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ σκοπίμως κρυπτομένου ὀνόματος. Ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς Ἀποκαλύψεως εἶχε σοβαροὺς λόγους νὰ μὴ κατονομάσῃ τοὺς ἐν τοῖς πράγμασιν ἰσχυροὺς, ἀλλὰ τοὺς μὲν αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης ὀνομάζει θηρίον πολυκέφαλον, τὸν δὲ Τίτον θηρίον ἔχον κέρατα δύο, καὶ ἀριθμὸν ὀνόματος 666. «ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς'» (666).

Ἄλλ' ἴδωμεν κατὰ πόσον δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι τ' ἀνωτέρω εἰς τὸν Τίτον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἐγνώσθη διὰ τῆς μυστηριώδους φωνῆς. Τὸ πρῶτον θηρίον, τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ Ἰωάννης ἀναβαῖνον ἐκ τῆς θαλάσσης, «εἶχε κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διωδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας» (Ἀποκ. ΙΓ', 1). Καὶ τοῦ θηρίου τούτου τὴν ἀποκάλυψιν διευκολύνει αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἐν οἷς παρακατιῶν λέγει: «Καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος . . . ἐγὼ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς (=τῆς Ρώμης· πρβλ. ιζ', 18 «καὶ ἡ γυνὴ ἦν εἶδες ἐστὶν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλείων τῆς γῆς»), καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτήν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα· τὸ θηρίον ὃ εἶδες ἦν καὶ οὐκ ἐστὶ . . . ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν· αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ ἄρη ἑπτὰ εἰσιν, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν (ιζ', 9) καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες δέκα βασιλεῖς εἰσιν» (ιζ', 12). Ἄλλὰ ποῖα τὰ ἄρη τὰ ἑπτὰ, ἐφ' ὧν κάθηται ἡ γυνὴ (ἤγουν ἐκτισμένη τυγχάνει ἡ Ρώμη); Οἱ ἑπτὰ αὐτῆς λόφοι, οἱ γνωστοὶ τοῖς πᾶσιν, ὁ Κυρι-

νάλιος, ὁ Βιμινάλιος, ὁ Ἐσκελῖνος, ὁ Καίλιος, ὁ Ἀβεντῖνος, ὁ Παλατῖνος καὶ ὁ Καπιτωλῖνος· ἀπέφυγε δὲ νὰ ὀνομάσῃ τὴν Ρώμην ἐπιτάλοπον, διότι ἀμέσως θὰ καθίστατο καταληπτός, καὶ παρέβλε τὴν Ρώμην πρὸς γυναῖκα καθημένην ἐπὶ ὀρέων ἑπτά. Τὸ αὐτὸ ἐπέδιωξε καὶ διὰ τῶν ἀορίστως λεχθέντων «τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες δέκα βασιλεῖς εἰσιν»· ἀλλ' ἡμεῖς γινώσκομεν τοὺς δέκα ἐπὶ τῆς Ρώμης βασιλεύσαντας, οὓς ὑπαινίσσεται, καὶ ἀναφέρω τούτους κατ' ὄνομα καὶ κατὰ σειρὰν χρονολογικὴν: 1) ὁ Καῖσαρ, 2) ὁ Αὔγουστος, 3) ὁ Τιβέριος, 4) ὁ Καλιγούλας, 5) ὁ Κλαύδιος, 6) ὁ Νέρων, 7) ὁ Γάλβας, 8) ὁ Ὄθων, 9) ὁ Βιτέλιος καὶ 10) ὁ Βεσπεσιανός. Κατὰ τῶν δέκα τούτων αὐτοκρατόρων ὅλη ἡ πικρία καὶ ὄλος ὁ θυμὸς τοῦ δι' ὅσα κακὰ προὔξενησαν τοῖς χριστιανοῖς καὶ τοῖς ἀγγέλοις τῶν ἐκκλησιῶν· καὶ οἱ βασιλεῖς οὗτοι μετὰ τοῦ ἄρνιου πολεμήσουσι (δηλονότι τοῦ Χριστοῦ) καὶ τὸ ἄρνιον νικήσει αὐτούς, ὅτι Κύριος Κυρίων ἐστὶ καὶ βασιλεὺς βασιλέων». (ιζ', 14).

Καὶ μετὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ πρώτου θηρίου, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἦτοι τῶν δέκα αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης, οὓς ἀπρηθίμησα, μεταβαίνει εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Τίτου, τοῦ ἄλλου θηρίου, τὸ ὁποῖον «εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἄρνιῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων» (ιγ', 11), καὶ τὸ ὁποῖον «ποιεῖ σημεῖα μεγάλα καὶ πῦρ ἵνα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίη εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων» (ιγ', 13). Ὅτι εἰς τὸν Τίτον ἐφαρμόζονται οἱ ἀνωτέρω τοῦ θηρίου χαρακτηρισμοὶ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ πιστεύσωμεν διότι γινώσκομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι ὁ Τίτος ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον ἡπίων καὶ φιλανθρώπων αὐτοκρατόρων, ἀπιερώσας τὸν χρόνον τῆς βασιλείας του εἰς ἔργα εὐποιίας καὶ λυπούμενος ὁσάκις παρήροχeto ἡμέρα, καθ' ἣν δὲν τῷ παρουσιάζετο εὐκαιρία νὰ κάμῃ τὸ καλόν· τὸ diem perdididi (ἔχασα τὴν ἡμέραν μου) τοῦ Τίτου κατέστη παροιμιῶδες διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου χωρὶς εὐεργεσίαν· ἀλλὰ καὶ οὗτος «ἐλάλει ὡς δράκων», διότι καὶ αὐτὸς προσέκειτο φανατικῶς εἰς

τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του καὶ συνίστα τὴν προσκύνησιν τῆς εἰκόνας τοῦ πρώτου θηρίου, ἧτοι τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης (αἱ, 14 κ. ε.), καὶ ἐπολέμει τὸν Χριστιανισμόν. Ἄλλ' ἡ μᾶλλον ἰδιάζουσα τοῦ Τίτου ἰδιότης, τὸ ἰσχυρότερον σημεῖον τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ, εἶνε ὅτι «σημεῖα μεγάλα ποιεῖ καὶ πῦρ ἵνα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβίβῃ». Τὰ δὲ σημεῖα ταῦτα καὶ τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαῖνον πῦρ οὐδὲν ἄλλο δηλοῦσιν εἰ μὴ τὴν ἐπὶ τοῦ Τίτου μεγάλην τοῦ Βεζουβίου ἔκρηξιν (τῷ 79 μ. Χ.), καθ' ἣν κατεχώσθη τὸ Ἐρκουλάνον καὶ ἡ Πομπηία. Οὐδόλως ἀπίθανον, ὅτι τὸ ὑπερφυσικὸν καὶ ἐξαιρετικὸν τοῦτο γεγονός τῆς διὰ πυρός καταστροφῆς τῶν δύο μεγάλων πόλεων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους· ἀπέδωκαν οἱ σύγχρονοι Ῥωμαῖοι εἰς τὴν θεῖαν δύναμιν τοῦ κρατοῦντος κοσμοκράτορος, καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς ἐσχατίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὡς θαῦμα γενόμενον ὑπὸ τοῦ Τίτου. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τίτου ἐγένετο ἡ κατάστροφή τῶν ἀνωτέρω πόλεων διὰ τοῦ καταχθονίου πυρός, τὸ ὁποῖον πάντως ὑπαινίσσεται ὁ Ἰωάννης.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἥμισυ θεωρεῖται ἀμφίβολος καὶ ἀπίθανος ἡ γνώμη, ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις ἐγράφη ἢ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τίτου (79—80 μ. Χ.) ἢ μικρὸν ἀργότερον. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πόση ἀπομένει πιθανότης νὰ πιστευθῇ, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὑπέργηρος ὢν, ἠδύνατο μὲ τόσην νεανικήν καὶ ἰσχυρὰν φαντασίαν νὰ περιγράψῃ τόσα θαυμαστά καὶ πρᾶδοξα; Πῶς εἶνε δυνατόν μὲ τηλικαύτην λυρικήν ἔκφρασιν γέροντος κέκμηκός νὰ συγκλώσῃ καὶ συνυφάνῃ τὸ μέγα ποίημα, τὸ ὁποῖον θὰ παραμείνῃ ὡς μνημεῖον ἰσχυρᾶς καὶ γονίμου φαντασίας καὶ ποιητικῆς δυνάμεως ξένης πρὸς τὸν λόγον καὶ τὴν γνωστὴν ἔκφρασιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ; Ὁ ἀετός τῆς Γαλιλαίας δὲν φθάνει εἰς τὰ ὕψη τὸν ἀετὸν τῆς Πάτμου· τοῦ ἐνός τὰ γλωσσικὰ πτερὰ εἶνε ἄμεμπτα, τοῦ δευτέρου κοινὰ καὶ ἄτακτα, ὡς ἡ πρόχειρος παράθεσις ὀλίγων παραδειγμάτων ἀποδείκνυσιν. Ἀτυχῶς ἡ Ἀποκάλυψις δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀναλυτικὸν τῶν μεγάλων τῆς

Ἐκκλησίας πατέρων ἐργαστήριον· οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι οἱ χρυσοὶ ἡσχολήθησαν ἀκριθιῶς περὶ αὐτήν. Οἱ τῆς Καισαρείας ἐπίσκοποι Ἀνδρέας καὶ Ἀρέθας, οἱ συστηματικῶς περὶ αὐτὴν ἀσχοληθέντες, δὲν εὗρον ὑλικὸν πλοῦσιον πρὸς ἐκμετάλλευσιν· διὸ καὶ πρὸ τῆς παρουσιαζομένης δυσχερείας καταφεύγουσιν εἰς τὰς τροπικὰς καὶ ἀλληγορικὰς ἐρμηνείας, οὐδὲν συνεισφέροντες εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν. Οἱ ξένοι, οἱ περὶ τὴν Ἀποκάλυψιν ἀσχοληθέντες, μὴ δυνάμενοι καὶ αὐτοὶ νὰ πορισθῶσιν ἐκ τοῦ κειμένου ἀσφαλῆ ἱστορικὰ γεγονότα, ἐπλανήθησαν εἰς θεωρίας ἀπεράντους καὶ ὑποθέσεις παραδόξους καὶ σαθράς. Ἄν ἡ ἐν Παρισίοις ἐν τῷ ἐπισήμῳ καὶ ἐπιστημονικῷ σωματείῳ «Association pour l'encouragement des études Grecques» γενομένη ἀνακοίνωσίς μου περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τῆς Ἀποκαλύψεως ἐπικροτηθῇ κοινῶς, ὡς ἐγένετο ἀσπαστὴ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν τῶν παρευρεθέντων ἐν αὐτῇ, τότε ἔχουσιν οἱ περὶ τὴν Ἀποκάλυψιν ἀσχολούμενοι βάσιν ἱστορικὴν σταθεράν, ἐφ' ἧς στηριζόμενοι θὰ ἐρμηνεύσωσιν εὐχερέστερον καὶ πολλὰ ἄλλα σκοτεινὰ καὶ μυστηριώδη θεωρούμενα. Τὰς δυσχερείας περὶ τὴν κατανόησιν τῶν φοβερῶν εἰκόνων, τῶν ἑβραϊσμῶν, ὧν γέμει τὸ ἱερὸν Βιβλίον, καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ γλωσσικῶν ἰδιωμάτων ἐπαυξάνει καὶ ἡ σημερινὴ μορφή τῆς Ἀποκαλύψεως, περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

† Ο ΠΡ. ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΩΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ